

УДК 376.1

О. А. Дубасенюк,

доктор педагогічних наук, професор, почесний академік НАПН України, Президент АМСКП «Полісся»,
академік АМСКП «Полісся»,
(Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир)

ПРОФЕСІЙНА МАЙСТЕРНІСТЬ ПЕДАГОГА-ВИХОВАТЕЛЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ОСОБИСТІСНОГО ЗРОСТАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті відзначено актуальність проблеми виховання молоді. Від її культури, рівня вихованості та освіченості залежить подальший розвиток українського суспільства в цілому. Наголошено, що ключовою фігурою в цьому процесі постає педагог-вихователь. У понятті «вихователь» інтегровано професійну роль та громадянську особистісну позицію, прийняту на себе однією людиною і реалізовану по відношенню до іншої людини або до колективу. Виокремлено основні складові успіху вихователя – його високий професіоналізм і моральний авторитет. Увагу акцентовано на важливості таких видів діяльності вихователя як-от: проєктувальної, прогностичної, гностичної, діагностичної, комунікативної. Педагогічна майстерність являє комплекс властивостей особистості (гуманістична спрямованість діяльності викладача, його професійні знання, педагогічні здібності і педагогічна техніка), що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності та особистісний саморозвиток суб'єктів навчально-виховного процесу. На цій основі виділено та проаналізовано рівні професійної майстерності педагога-вихователя (репродуктивний, адаптивний, локально-моделюючий, системно-моделюючі знання, системно-моделююча діяльність і поведінка).

Ключові слова: виховання, педагог-вихователь, виховна діяльність, професійна майстерність, рівні професійної майстерності

Постановка проблеми У сучасних умовах значно актуалізується проблема виховання молодого покоління, оскільки саме молодь – майбутнє країни. Від її культури, рівня вихованості та освіченості залежить подальший розвиток українського суспільства в цілому. Загальновідомо, що культура виконує найважливішу коригувальну функцію в розвитку науки і техніки, виступаючи посередником у вирішенні досить гострих суперечностей між матеріальним і духовним. Захисний механізм культури має сприяти розвитку ціннісного ставлення людини до суспільства, інших людей, до себе; сприяє подоланню споживацького ставлення людини до природи, надає імпульсу розвитку екологічних знань, завдяки чому людство усвідомило необхідність охорони природного довкілля як глобальну проблему. Також загострюються проблеми інтелектуального розвитку молоді, збереження здоров'я, зокрема хвилюють питання втрати орієнтирів частини населення на здоровий спосіб життя. Тільки культура спроможна врегулювати протиріччя між людиною і технікою. Культура розробки нових технологій давно переступила суто технологічні кордони і постала як серйозна моральна проблема. Саме в сфері культури виявляється можливим достовірно визначити цінність і долю того чи іншого технічного і технологічного проєкту.

Однак сучасна професійна освіта не готує майбутніх фахівців до їх морального самовизначення. Навіть загальнонавчаний моральний імператив «людина – міра всіх речей» не перетворюється в такій ситуації в керівництво до дії. Система масової освіти не орієнтує молодь на виховання вмінь удосконалювати себе, бути самими собою, пов'язувати самопізнання із самовизначенням, із загальнокультурними цінностями.

Мета та завдання статті: актуалізувати проблему виховання дітей та молоді, визначити роль педагога як вихователя, проаналізувати особливості, види виховної діяльності та обґрунтувати рівні професійної майстерності у досліджуваній сфері.

Стан дослідження. На важливість концептуальних положень виховної діяльності наголошують такі вітчизняні вчені як В. Г. Кремень, І. Д. Бех, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало, Г. П. Васянович, О. В. Вознюк, В. М. Гриньова, Л. О. Хомич та інші. Зокрема, І. А. Зязюн пропонує формувати здатність майбутніх фахівців до цілісної діяльності, що передбачає загальнокультурну підготовку студентів. Учений наголошує на першорядній ролі такої підготовки, проте неможливо надати студентам і правові, й економічні, й філософські, й культурологічні та інші знання через обмеженість у часі у процесі навчання. Спосіб вирішення окресленого протиріччя, переконаний учений, полягає в тому, щоб формувати у студентів цінність саморозвитку, навчити їх учитися і створити для цього необхідні можливості [2, с. 490].

Однак загальна культура і культура наукового пошуку не засвоюються за допомогою підручників; набагато важливішу роль відіграє особистісне спілкування учня з учителем, студента з викладачем. Тому корінна проблема гуманітарного освіти – особистість педагога-вихователя. У перспективі відновлення культурних традицій у сфері освіти передбачає вироблення відповідних принципів відбору і виховання педагогічних кадрів. Недостатньо просто збільшити субсидії на освіту, на підвищення заробітної плати

– це може призвести лише до підвищення престижності професії вчителя, заснованої на кон'юнктурності. Завдання майбутньої роботи з перегляду організації і методів, принципів школи – створити такі умови, щоб вчителями ставали тільки за покликанням, а педагогічну професію зробити найбільш шанованою в суспільстві і найбільш відповідальною (В.П. Зінченко). А.С. Макаренко виявив, що саме розрив соціальних зв'язків завдає підростаючій людині шкоди, а їх відновлення виправляє його розвиток. Суть виховання, за А.С. Макаренком, полягає в зав'язуванні і зміцненні правильних відносин між молоддю і суспільством, створення сприятливого морального клімату [5].

Виклад основних положень. У сучасних умовах надзвичайно зростає роль виховання і педагога як вихователя, хоча це не повною мірою усвідомлюється у суспільстві. Проаналізуємо значення особистості педагога як вихователя. Вихователь, особа, яка здійснює процес виховання і бере на себе відповідальність за умови життя і розвиток особистості інших. У понятті вихователь об'єднуються професійна роль і громадянська особистісна позиція, прийнята на себе однією людиною і реалізована по відношенню до іншої людини або до колективу.

Професія педагога-вихователя відома з часів античності. В історії розвитку освіти відзначено, що такими функціями у навчальних закладах наділялися особливі посадові особи – класні наглядачі, класні дами, пізніше класоводи, класні керівники, куратори та ін. Заможні верстви населення запрошували в сім'ї домашніх вихователів – гувернерів, бонн тощо. У сучасній навчально-виховній системі затверджені спеціальні посади, у межах яких реалізуються виховні функції. У зв'язку з тим, що в педагогічному процесі навчання і виховання тісно взаємопов'язані, функції вихователя реально здійснюють всі педагоги (вихователі у дитячому садку, педагоги, вихователі в загальноосвітніх закладах, майстри виробничого навчання у ПТНЗ, викладачі вищої школи). Вихователями для своїх дітей виступають батьки, а також найближчі родичі. Вихователь здійснює усвідомлену систематичну діяльність, що спонукає особистість до самовиховання і формування певних властивостей і якостей особистості (тобто здійснює виховання у вузькому сенсі слова). Водночас завданням вихователя є організація, регулювання і корекція широкого спектра зовнішніх соціальних впливів на вихованців (виховання в широкому сенсі).

Роль вихователя, що обумовлена динамічними особливостями процесу виховання, не буває однаковою у відносинах з вихованцем на різних етапах становлення його особистості. «Нерівноправність» у досвіді і знаннях педагога-вихователя і вихованця нерідко давала підстави для розуміння вихователя як ретранслятора соціального досвіду, вихованець же розцінювався головним чином як особа, що сприймала інформацію вихователя. Цей погляд на багато років закріпив парадигму авторитарної педагогіки (розгляд виховання як одностороннього суб'єктно-об'єктного впливу). У демократичному трактуванні організатор виховного процесу виступає одним із суб'єктів виховної взаємодії (поряд з вихованцем), який спрямовує спільну діяльність учнів, котрі вступають з ним в стосунки співробітництва та співтворчості з метою створення умов для духовного і фізичного розвитку особистості.

Вихователь як представник дорослого суспільства в дитячому і юнацькому середовищі покликаний забезпечити умови для навчання, спілкування, ігри та праці, здоровий спосіб життя кожного учня, сприятливі умови для відпочинку, оптимальний рівень психічних і фізичних навантажень. Вихователь, перш за все, – організатор життєдіяльності вихованців, який сприяє творчому прилученню дітей та молоді до загальнолюдської культури. Вихователь у своїй діяльності реалізує дві основні функції. По-перше, він забезпечує повноцінне проходження вихованцем головних етапів онтогенезу – дитинства, отрочества, юності – як самоцінних, неповторних періодів розвитку особистості. По-друге, здійснює підготовку до самостійного дорослого життя, до виконання сімейних, суспільних, професійних функцій, формує готовність до морального самовизначення, безперервної освіти з метою творчої соціальної самореалізації, сприяє розвитку самобутніх рис особистості, індивідуальних задатків і здібностей.

Основні складові успіху вихователя – його високий професійний і моральний авторитет, який передбачає знання індивідуальних і вікових особливостей дітей та молоді, уміння увійти в контакт з ними, повага людської гідності вихованця, здатність творчо вирішувати складні ситуації в житті особистості і колективу. Професіоналізм вихователя передбачає оволодіння такими видами діяльності як-от: проектувальною (постановка цілей і завдань виховання, планування процесу виховання); прогностичною (передбачення результатів виховної діяльності); гностичною (здатність до пізнання, самоосвіти); діагностичною (аналіз стану вихованості); організаторської (забезпечення умов виховання); комунікативної (спілкування з вихованцями, іншими учасниками виховного процесу). До професійних якостей вихователя також відносять: здатність до самовизначення в цілях і засобах виховання, володіння методами виховної роботи і постійне підвищення педагогічної майстерності, розвиток педагогічної культури та рефлексії. Необхідність морального, громадянського, професійного самовизначення вихователя впливає із самої суті процесу виховання, який передбачає розуміння суспільством громадянських цілей та завдань, а також знання і вихованців, і себе, і своїх особливостей.

Психологічні дослідження підтверджують велику роль механізму неусвідомлюваного «зараження» вихованця рисами вихователя. Залежно від типу особистісних рис вихователя у вихованців проявляється гнучкість або інертність мислення, оригінальність суджень або слідування стереотипам. Здатність вихователя до адекватної самооцінки породжує у вихованців правдивість, сумлінність, повагу до думки інших, самокритичність. Свідомі або неусвідомлені реакції вихователя на цінності життя не проходять безслідно для вихованців, а відображаються в їх психіці: позитивно – коли у вихователя немає роздвоєння свідомості і поведінки, негативно – коли простежується подвійна мораль. Як момент виховання виступають не тільки елементи людської культури, до яких вихователя прилучає дітей, а й сам акт самовизначення, процес вибору ідеалів та засобів їх досягнення.

Отже велику роль відіграє професійна компетентність як підґрунтя педагогічної майстерності вихователя. У свій час А.С. Макаренко стверджував, що учні вибачать своїм учителям і суворість, і сухість, і навіть прискіпливість, але не пробачать поганого знання справи. Найвище вони цінують у педагога впевнене і чітке знання, вміння, мистецтво, небагатослівність, постійну готовність до роботи, ясну думку, знання виховного процесу, виховні вміння. А. С. Макаренко підкреслював, що на своєму досвіді він переконався: високий рівень майстерності має бути заснований на вмінні та кваліфікації. Педагогічна творча біографія вчителя завжди індивідуальна. Не кожен і не відразу стає майстром. У деяких становлення педагогічної майстерності відбувається впродовж багатьох років. Зустрічаються факти, коли окремі педагоги, на жаль, так і залишаються в розряді посередніх [5].

Щоб стати майстром, перетворювачем, творцем, вчителю необхідно опанувати закономірностями і механізмами педагогічного, і зокрема виховного процесу. Такий підхід сприяє розвитку педагогічного мислення і творчому пошуку, тобто педагог-майстер уміє самостійно аналізувати педагогічні явища, виокремлювати в них складові елементи, осмислювати кожну частину в зв'язку з цілим, знаходити в теорії навчання і виховання ідеї, висновки, принципи, адекватні логіці досліджуваного явища; правильно діагностувати явище, визначати, до якої категорії психолого-педагогічних понять воно відноситься; знаходити основне педагогічне завдання (проблему) та способи її оптимального рішення. Професійної досконалості досягає той учитель який спирається в своїй діяльності на наукову теорію. Природно, що при цьому він зустрічається з рядом труднощів. По-перше, наукова теорія являє впорядковану сукупність загальних законів, принципів і правил, а практика завжди конкретна і ситуативна. Застосування теорії на практиці потребує вже набутих навичок теоретичного мислення, якими вчитель нерідко не володіє. По-друге, педагогічна діяльність – це цілісний процес, що спирається на синтез знань (з філософії, педагогіки, психології, методики та ін.). Тоді як знання вчителя часто ніби розділені, тобто не доведені до рівня узагальнених умінь, необхідних для управління педагогічним процесом. Останнє призводить до того, що вчителі часто опановують педагогічні вміння не під впливом теорії, а незалежно від неї, на основі життєвих донаукових, традиційних уявлень про педагогічну діяльність.

Педагогіка багато століть розвивалася переважно як наука нормативна і представляла собою зібрання більш-менш корисних практичних рекомендацій і правил виховання і навчання. Одні з них стосувалися елементарних прийомів роботи і не вимагали теоретичного обґрунтування, інші впливали із закономірностей педагогічного процесу і конкретизувалися в міру розвитку теорії та практики. Нормативи незалежно від їх характеру – традиційні та інструктивні, умовні і безумовні, емпіричні і раціональні – є прикладною частиною педагогіки. У багатьох випадках без знання нормативних положень важко вирішити зовсім нескладні педагогічні задачі. Не можна вимагати, щоб кожен крок педагогічної діяльності був творчим, неповторним і завжди новим. Однак настільки ж значною може бути і шкідливість педагогічних нормативів. Рецептурність, відсталість, шаблон, неприязнь до педагогічної теорії, догматизм педагогічного мислення, орієнтація на методичні установки згори, прийняття чужого позитивного досвіду без його мислення – ось далеко не повний перелік недоліків, джерелом яких є засвоєння нормативів без знання діалектичної природи педагогічного процесу.

Узагальнені в теорії знання про структуру педагогічної діяльності виключають неправомірні рішення, дозволяють діяти без зайвих витрат енергії, без виснажливих проб і помилок. У діяльності вчителя концентруються всі зв'язки, що виходять від педагогічної науки і які насамкінець реалізують всі нагромаджені ним знання. "Відкриття, зроблене вченим, – писав В. О. Сухомлинський, – коли воно оживає в людських взаєминах, в живому пориві думок і емоцій, постає перед учителем як складне завдання, вирішити яке можна багатьма способами, й у виборі способу, у втіленні теоретичних істин у живі людські думки й емоції якраз і полягає творча праця вчителя" [7, с. 10].

Зберігає свою актуальність думка К.Д. Ушинського про те, що факти виховання не дають досвідченості. "Вони повинні справити враження на розум вихователя, класифікуватися в ньому за своїми характерологічними особливостям, узагальнитися, зробитися думкою, і вже ця думка, а не самий факт, зробиться правилом виховної діяльності педагога ... Зв'язок фактів в їх ідеальній формі, ідеальна сторона практики і буде теорія в такій практичній справі, яке виховання" [8, с. 18-19].

Педагогічна майстерність, на думку науковців (І. А. Зязюн, Н. В. Кузьміна, В. О. Сластьонін, Н. М. Тарасевич та ін.) – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самоорганізації професійної діяльності. До таких важливих властивостей належать: гуманістична спрямованість діяльності викладача, його професійні знання, педагогічні здібності і педагогічна техніка [5]. Педагогічну майстерність можна уявити у вигляді системи, що самоорганізується в структурі особистості, в якій системоутворювальним чинником виступає гуманістична спрямованість, що дозволяє доцільно, відповідно до вимог суспільства, вибудувати педагогічний процес. Фундаментом розвитку професійної майстерності педагога, що дає йому глибину, ґрунтовність, осмисленість дій, виступає професійне знання. Спрямованість і професійне знання становлять той стрижень високого рівня професіоналізму в діяльності, який і забезпечує цілісність, що само організується [3, с.644]. Велике значення, з погляду Н.В. Кузьміної, мають педагогічні здібності – чутливість до людини, яка зростає, до особистості, яка формується. Техніка, яка спирається на знання і здібності, дозволяє всі засоби впливу пов'язати з метою, тим самим гармонізуючи структуру педагогічної діяльності [4].

Мистецтво пов'язане перш за все з творчим виявом особистості, з креативним характером її діяльності, заснованої на емоційній сфері і спрямованої на пробудження і формування емоційних почуттів. К.Д. Ушинський з цього приводу зазначав, що наука тільки вивчає те, що існує або існувало, а мистецтво прагне створити те, чого ще немає, і перед ним у майбутньому вимальовується мета й ідеал його творчості. Усяке мистецтво, певна річ, може мати свою теорію, але теорія мистецтва – не наука, теорія не викладає законів вже існуючих явищ і відносин, а диктує правила для практичної діяльності, черпаючи основи для цих правил в науці.

Професіоналізм людини в будь-якій сфері діяльності багато в чому залежить від рівня сформованості її майстерності. У педагогічній діяльності майстерність є важливим чинником ефективності навчально-виховної роботи, передумовою "творення людини" (за В.О. Сухомлинським). К.Д. Ушинський неодноразово наголошував, що діяльність людини, пов'язана з процесом виховання, є унікальним дійством, яке ні з чим іншим порівняти не можна. Видатний педагог зазначав, що будь-яка практична діяльність, прагне задовольнити високі моральні і взагалі духовні потреби людини, тобто ті потреби, які належать виключно людині і становлять виключно риси її природи, – це вже мистецтво, у цьому сенсі педагогіка буде першим, вищим з мистецтв, оскільки вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини і людства – їх прагнення до вдосконалення самої людської природи – її душі і тіла, а вічно попередній ідеал цього мистецтва є довершена людина.

Нами проаналізовано особливості професійної майстерності педагога-вихователя в різних регіонах України [1] і виокремлено рівні їх продуктивності за Н. В. Кузьміною [4]. **Репродуктивний рівень.** Педагоги цього рівня мають певну сукупність знань у галузі предмета, що викладає, проте ці відомості мають невпорядкований, обмежений характер. Учні залишаються поза їхньою увагою. Методи навчання, які застосовуються в процесі навчання, також обмежені і досить стереотипні. Учителі сприймають лише зовнішню лінію поведінки, вчинків учнів. Оцінка знань і якостей учня здійснюється суб'єктивно залежно від типу його успішності. Всі свої недоліки у навчально-виховній роботі педагоги перекладають на учнів, яких характеризують як "важкий контингент", "безвідповідальні, невиховані учні". Рівень знань про цілі, зміст, форми та методи позакласної виховної роботи є досить низьким, що призводить до формального виконання своїх обов'язків у виховній сфері. Учителі цієї групи не замислюються над проблемою професійного самовдосконалення, неадекватно оцінюють свої інтелектуальні і морально-вольові якості.

Адаптивний рівень. Педагоги набувають певного досвіду, краще засвоюють базові фахові знання, можуть їх пристосувати до вікових особливостей учнів, однак навчальний матеріал, що повідомляється, має суто інформаційний характер без належної виховної спрямованості. Діапазон методів навчання дещо розширюється, однак залишається у традиційних рамках. Учителі починають виділяти певні угруповання в учнівському середовищі, проте мотиви їх взаємодії для них залишаються прихованими. Поведінка учнів, їх індивідуально-психологічні властивості продовжуються сприйматися досить суб'єктивно і залежать від типу успішності. У подальшій діяльності виховні заходи плануються самим учителем, виходячи із загальних вимог керівництва, тому вони не відповідають потребам конкретного класу і мають моралізаторську спрямованість. Взаємовідносини з учнями характеризуються стереотипністю, формальним підходом. Педагоги мають низький рівень рефлексійної культури.

Локально-моделюючий рівень. Педагоги цього рівня значно краще володіють стратегіями навчання учнів знаннями, навичками й уміннями з окремих розділів курсу. Останнє проявляється в умінні формулювати навчальні та виховні цілі, проектувати бажаний результат і відбирати систему й послідовність дій щодо включення учнів у процес пізнання. Є спроби надати навчальному матеріалу виховну спрямованість. Спостерігаємо прагнення вчителя подавати навчальний матеріал відповідно до потреб та інтересів учнів. Методи навчання дещо урізноманітнюються і набувають певної спрямованості. Педагоги починають усвідомлювати роль спілкування у процесі формування особистості, при цьому увага акцентується на регуляційно-комунікативному і поведінковому компонентах. Вихователі прагнуть

краще пізнати особистість учня, його індивідуальні та емпатійні, мотиваційно-вольові особливості, природні задатки. Однак взаємостосунки між педагогом і вихованцем ще мають “суб’єкт-об’єктний” характер. Педагогам такого рівня притаманне більш адекватне відображення різних сторін своєї особистості і діяльності, проте вони не завжди розуміють причини власних успіхів і невдач. Частина педагогів цієї групи має неадекватний рівень домагань, що ставить певні перешкоди на шляху професійного самовдосконалення.

Системно-моделюючі знання. Педагоги оволодівають стратегією формування необхідної системи знань, навичок, умінь учнів з відповідного предмету. Коло знань учителя охоплює не тільки галузь науки, яку він викладає, але й суміжні з нею науки, і зокрема, сферу психолого-педагогічних наук, котрі допомагають глибше пізнавати внутрішній стан вихованців, ефективно спрямовувати навчально-виховний процес. Застосовані вчителем методи навчання, одночасно стають і методами виховання, тобто засобом продуктивного саморозвитку учня. Вихователі продовжують цілеспрямовано пізнавати особистість, регулювати міжособистісні стосунки в учнівському середовищі. Такий підхід дає можливість будувати спілкування у діалогічній формі, з позиції педагогіки співробітництва, (“суб’єкт-суб’єктні” відносини). Формується диференційовано-психологічна компетентність педагога, що дозволяє пізнавати особистість вихованця на основі наукових принципів психології; відображати їх певні інтегральні риси характеру, проникати у приховані мотиви і цілі дій, поведінки. Позанавчальна діяльність характеризується зростанням рівня розвитку учнівського колективу, який збагачується відносинами співтворчості вчителя й учнів, ускладнюються, зміст та форми позакласної діяльності, що організуються спільними зусиллями. Подальшого розвитку набувають рефлексивно-перцептивні здібності й уміння вчителя, які починають виконувати регулятивну роль. Педагоги такого рівня спроможні об’єктивно і всебічно аналізувати власні індивідуально-психологічні особливості, оцінювати свій психічний стан, а також здійснювати різнобічне сприйняття й адекватне пізнання особистості учня. Глибокі зрушення в особистісній сфері педагога, спонукають їх до активної самовиховної та самоосвітньої діяльності.

Системно-моделююча діяльність і поведінка. Теоретичні знання набувають такого рівня, що педагог оволодіває стратегією перетворення свого предмета у засіб формування особистості учня, його потреб у самовихованні, самоосвіті, саморозвитку. Вони не тільки моделюють систему знань учнів, але й формують у них необхідні ціннісні орієнтації і властивості особистості. Методи навчання продовжують виконувати свою спонукальну роль у пробудженні пізнавальних та духовних сил вихованців. “Високо-продуктивні” педагоги створюють оригінальні системи виховання, авторські програми, підручники, посібники, їх відрізняє творчий підхід до будь-якого виду діяльності. Високий рівень соціально-психологічної компетентності педагогів цієї група дозволяє на науковій основі регулювати міжособистісні взаємини в учнівському колективі, який досягає високого рівня розвитку. Взаємини співтворчості продуктивно позначаються на всіх сферах індивідуальної виховної діяльності. Педагоги не тільки цілісно характеризують складні інтегральні риси особистості вихованця в цілому, але й виявляють систему провідних цілей, мотивів поведінки; виділяють зв’язки між окремими вчинками і особистістю. Самопізнання педагогів високого рівня професіоналізму поглиблюється на основі гармонійного поєднання всіх компонентів набутих знань, досвіду, пізнання інших людей і самого себе. Їм притаманна найбільш адекватна самооцінка, особлива чутливість до достоїнств і недоліків власної особистості і діяльності та особистості учня, уміння виявити причини своїх творчих успіхів і невдач. Все це дає можливість вихователям-майстрам успішно регулювати власні педагогічні дії і поведінку. Прагнення до самовдосконалення спонукає їх до глибокого й всебічного самопізнання і набуває активного регулятивного характеру. Відзначимо, що сформовані вміння ґрунтуються на системі відповідних знань (закономірностей і механізмів міжособистісного пізнання й рефлексії, вікової психології підлітків та юнаків) і необхідних навичок.

Висновки. Таким чином, педагогічна майстерність педагога-вихователя – досить складне, багаторівневе, системне утворення інтеграційного характеру. Реалізація моделі педагогічної майстерності у сфері виховного процесу потребує не тільки виділення й осмислення визначених науковцями модулів (морально-духовні цінності, професійні знання, соціально-педагогічні якості, педагогічні вміння, педагогічну техніку), але й подальшої розробки технології особистісного та професійного зростання педагога як вихователя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубасенюк О.А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367 с.
2. Зязюн І.А. Філософія педагогічної дії: монографія / І.А. Зязюн. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. – 608 с.
3. Енциклопедія освіти / АПН України; головний ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Кузьміна Н. В. Професіоналізм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьміна. – М.: Высш. шк., 1990. – 119 с.

5. Макаренко, А. С. Методика виховної роботи [Текст] / А.С. Макаренко. – К.: Радянська школа, 1990. – 366 с.
6. Педагогічна майстерність: Підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; За ред. І. А. Зязюна. — 2-ге вид. допов. і переробл. — К.: Вища пік., 2004. – 422 с.
7. Сухомлинский, В. А. Разговор с молодым директором школы / В. А. Сухомлинский. – 2-е изд. – М.: Просвещение, 1982. – 206 с. – С. 10.
8. Ушинський К.Д. Собрание сочинений: В 11 т. – М., 1958. – Т. 2. – С. 18-19.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Dubaseniuk O.A. Teoriia i praktyka profesiinnoi vykhovnoi diialnosti pedahoha: Monohrafiia. – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka, 2005. – 367 s.
2. Ziaziun I.A. Filosofiia pedahohichnoi dii: monohrafiia / I.A. Ziaziun. – Cherkasy: Vyd. vid. ChNU imeni Bohdana Khmelnytskoho, 2008. – 608 s.
3. Entsyklopediia osvity / APN Ukrainy; holovnyi red. V.H. Kremen. – K.: Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
4. Kuzmyna N. V. Profesionalizm lychnosti prepodavatel'ia y mastera proyzvodstvennoho obuchen'ia / N. V. Kuzmyna. – M.: Vissh. shk., 1990. – 119 s.
5. Makarenko, A. S. Metodyka vykhovnoi roboty [Tekst] / A.S. Makarenko. – K.: Radianska shkola, 1990. – 366 s.
6. Pedahohichna maisternist: Pidruchnyk / I. A. Ziaziun, L. V. Kramushchenko, I. F. Kryvonos ta in.; Za red. I. A. Ziaziuna. — 2-he vyd. dopov. i pererobl. — K.: Vyshcha pik., 2004. – 422 s.
7. Sukhomlynskyi, V. A. Razhovor s molodym dyrektorom shkoli / V. A. Sukhomlynskyi. – 2-e yzd. – M.: Prosveshchenye, 1982. – 206 s. – S. 10.
8. Ushynskiy K.D. Sobran'ye sochyneni: V 11 t. – M., 1958. – T. 2. – S. 18-19.

Дубасенюк А. А. Профессиональное мастерство педагога-воспитателя как предпосылки личностного роста ученической молодежи

В статье отмечена актуальность проблемы воспитания молодежи. От ее культуры, уровня воспитанности и образованности зависит дальнейшее развитие украинского общества в целом.

Отмечено, что ключевой фигурой в этом процессе выступает педагог-воспитатель. В понятии «воспитатель» интегрировано профессиональную роль и гражданскую личностную позицию, принятую на себя одним человеком и реализованную по отношению к другому человеку или к коллективу. Выделены основные составляющие успеха воспитателя – его высокий профессионализм и моральный авторитет.

Подчеркнута важность таких видов деятельности воспитателя как: проективной, прогностической, гностической, диагностической, коммуникативной. Педагогическое мастерство представляет комплекс свойств личности (гуманистическая направленность деятельности преподавателя, его профессиональные знания, педагогические способности и педагогическая техника), обеспечивающий высокий уровень самоорганизации профессиональной деятельности и личностное саморазвитие субъектов учебно-воспитательного процесса. На этой основе выделены и проанализированы уровни профессионального мастерства педагога-воспитателя (репродуктивный, адаптивный, локально-моделирующий, системно-моделирующая деятельность и поведение).

Ключевые слова: воспитание, педагог-воспитатель, воспитательная деятельность, профессиональное мастерство, уровни профессионального мастерства

Dubasenyuk A. A. Professional Masterness Of The Teacher-Researcher As Preconditions Of The Personal Growth Of The Scientific Youth

The article noted the importance of the education of youth. Its culture, level of education and upbringing the further development of Ukrainian society as a whole are depended on. It is noted that a key figure in this process is the teacher-educator. The term "up-bringer" the professional role of the civil and personal position adopted by one person and implemented in relation to another person or to the collective is integrated. The main components of the up-bringer's success – his high professionalism and moral authority are outlined. The importance of such activities of up-bringer are covered: projective, predictive, gnostic, diagnostic, communication. Teaching master level of activity is a set of properties of the personality (humanistic orientation of the activity of the teacher, his professional knowledge, pedagogical skills and teaching technique), providing a high level of self-organization of professional activity and personal self-development of the subjects of educational process. On this basis the levels of professional skills of a teacher (reproductive, adaptive, locally and simulation, system modeling knowledge, system and simulation activities and conduct) are analyzed.

Keywords: up-bringing, pedagogue-up-bringer, up-bringing activity, professional skill, professional skill levels